

Kalbos praktikos patarimai

KITI DALYKAI

Kada remiantis, kada remdamasis

Dokumentų rengėjai mėgsta pastraipą pradėti remiantis, atsižvelgiant, vadovaujantis, nepaisydami, koks paskui bus sakinyss – su veikėju ar be jo. Remiantis, atsižvelgiant, vadovaujantis tinka beasmeniame (kai veikėjo nėra) sakinyje, pvz., remiantis rekomendacijomis, buvo priimtas nutarimas; atsižvelgiant į darbuotojo prašymą, suteiktos nemokamos atostogos; vadovaujantis taisyklių 3 punktu, parengtas veiksmų planas. O kai sakinyje veikėjas yra, privalu vartoti pusdalyvį (atitinkamai derinant giminę ir skaičių), pvz.: remdamasi rekomendacijomis, komisija (VEIKĖJA) priėmė nutarimą; atsižvelgdamas į darbuotojo prašymą, suteikiu (VEIKĖJAS – AŠ) nemokamas atostogas; vadovaudamiesi taisyklių 3 punktu, parengėme (VEIKĖJAS – MES) veiksmų planą.

Ne patikrinimui, supažindinimui, sukirčiavimui ar tvirtinimui

Kai ką nors duodate, teikiate, siunčiate koku nors tikslu, rinkitės bendratį:

Siunčiu tekstą tikrinti ir kirčiuoti. Dokumentas teikiamas supažindinti, įstatymas – tvirtinti.

Virš šimto namų – kada gerai, kada ne

Jei virš šimto namų praskrido balionai, tada gerai, bet jei bendrovė pastatė virš šimto namų – jau negerai. Virš tinka tik vietai reikšti: virš bambos, virš galvos, virš dvidešimties žmonių galvų. Kiekio, svorio, atstumo, laiko trukmės viršijimui reikšti tinka daugiau kaip (negu, nekaip, nei), pvz., bendrovė pastatė ne virš šimto, o daugiau kaip (negu, nei) šimtą; šimtą su viršum; per šimtą namų; silkių nupirkau ne virš kilogramo, o daugiau kaip (negu, nei) kilogramą; kilogramą su viršum.

Daugiau šimto

NIEKADA taip nesakykit. Būtinai reikia žodelio kaip, negu, nei, pvz., Susirinko daugiau šimto žmonių (taosome daugiau kaip (negu, nei) šimtas) žmonių (galimi ir kiti variantai: per šimtą, šimtas su viršum, su trupučiu); Nusispyjauk per kairį petį ne daugiau trijų kartų (taosome ne daugiau kaip (negu, nei) tris kartus).

Žmonių tarpe

Tarpų žmogus gal ir turi, bet juose nieko įdomaus nevyksta. O kitais atvejais kieno tarpe verčiau nevartoti, sakykit tarp ko, iš ko ir pan.:

Didelio susidomėjimo sulaukta žiūrovų tarpe (=didelio žiūrovų susidomėjimo). Mokslininkų tarpe (=Tarp mokslininkų) dėl to nėra vienos nuomonės (=Mokslininkai dėl to neturi vienos nuomonės; Mokslininkų nuomonė šiuo klausimu nėra vienoda). Komandų tarpe (=Iš komandų; Tarp komandų) geriausiai pasirodė vilniečiai. Reikia gerinti darbo drausmę vairuotojų tarpe (=vairuotojų darbo drausmę). Tai nekelia šalies autoriteto Europos valstybių tarpe (=tarp Europos valstybių).

Apie tuo pačiu

Susitikim kavinėj, tuo pačiu ir užkąsim. Srėbsim sriubą tuo pačiu šaukštu. – Katrame sakinyje gerai?

Tuo pačiu netinka, kai norime pasakyti, kad tuo pačiu metu kas nors daroma ar nutinka, todėl tokius sakinius taisom: Susitikim kavinėj, tuo pačiu (=kartu) ir užkšim; Rungtynes laimėjo Brazilijos futbolininkai ir tuo pačiu (=taip, šitaip) tapo pasaulio čempionais; Pasėdėsiu, tuo pačiu ir pasnausiu (=Pasėdėsiu ir pasnausiu ar pan.)

O tuo pačiu su daiktavardžiu puikiausiai tinka, kaip tame sakinyje apie sriubą ir šaukštą.

Pilnačiai veikiant, žmonės darosi suirzę

Kas tiesa, tas tiesa, bet šį sakinį reikėtų taisyti: Pilnaties veikiami žmonės darosi suirzę. Daugiau pavyzdžių: Vaikas, mamai padedant (taisoma mamos padedamas), sukonstravo robotą. Vadovaujant tikram lyderiui (taisoma Tikro lyderio vadovaujama) komanda gali daug pasiekti. Diriguojant svečiui (taisoma Svečio diriguojamas) choras atliko keletą kūrinių. Žinovui patarus (taisoma Žinovo patarti) savo Pifą pirkom iš veislyno.

Nepagailėjo daug gražių žodžių tavo adresu. Ar gerai?

Kad nepagailėjo gražių žodžių, tai gerai, bet ne tavo adresu, o apie tave. Adresu kaip polinksnis nevertotinas, todėl tokių pasakymų reikėtų vengti, pvz., Daug kritiškų pastabų žmonės išsako Seimo narių adresu (=apie Seimo narius; dėl Seimo narių darbo ar pan.).

Nekompetingas

Jei kas nors jums kolegą apibūdins kaip nekompetetingą, drąsiai galite suabejoti to, kuris taip sako, kompetencija. Mat tas, kas turi kompetencijos, žino, kad žmogus yra kompetingas arba nekompetingas.

Sudalyvauti

Bendrinėje kalboje sudalyvauti netinka, nes tai žargonas. Pasakymus sudalyvauti renginyje, sudalyvauti pasitarime, sudalyvauti konkurse ir pan. keiskite, atsižvelgdami į kontekstą ir stilių. Pvz.: Paklaustas, ar pats sudalyvautų (=dalyvautų, ryžtųsi dalyvauti, sutiktų dalyvauti) realybės šou, vedėjas atsakė: „už jokių pinigų“. Merginos iš Alytaus puikiai sudalyvavo (=pasirodė) šlapių marškinėlių konkurse.

Kalbėjomės per „Skype‘ą“ ar skaipą?

Galimi trys rašymo variantai:

1. Dalykinio, mokslinio stiliaus tekste reikėtų rašyti taip: kalbėjosi per programą „Skype“; turi paskyrą socialinio tinklo svetainėje „Facebook“ ir pan.

2. Nevartojant žodžių programa, svetainė, reikia linksniuoti, pvz.: kalbėjosi per „Skype‘ą“; turi paskyrą „Twitteryje“, „Faceboke“ (apostrofo nereikia, nes žodis baigiasi priebalsiu).

3. Nedalykinio ir nemokslinio stiliaus tekste galima rašyti skaipas, feisbukas, tviteris, nes šie žodžiai po truputį virsta bendriniais, kaip nutiko su internetu, mersedesu, tojota, nošpa ir pan.

Apie prisegtuką

Susirašinėdami su draugais, žodį prisegtukas vartoti galite, bet dalykinėje kalboje jo reikėtų vengti. Prie elektroninio laiško ne prisegama, o pridedama, todėl pridedamas tekstas vadinamas priedu. Angl. attach – liet. pridėti, pridėti priedą; angl. attachment – liet. priedas (V. Dagienė, G. Grigas, T. Jevsikova „Enciklopedinis kompiuterijos žodynas“ (2008; p. 369).

Įtakoti ir įplėšoti – to paties plauko

Nors žodis įtakoti baisiai populiarus ir patogus vartoti, vis dėlto reikėtų jį pamiršt, nes jis visiškai iškritęs iš sistemos. Įtakoti pasidarytas iš įtaka, kadangi nėra tokių žodžių kaip įžangoti (įžanga), įžvalgoti (įžvalga), įplėšoti (įplėša), įmokoti (įmoka), tai negali būti ir įtakoti.

O kokį pakaitą rinktis, priklauso nuo stiliaus ir konteksto: atsiliepti, paveikti, veikti, formuoti, daryti įtaką, turėti įtaką ar įtakos, daryti poveikį, palikti pėdsaką, lemti.

Pyragėlis su saldžios varškės įdaru – ne grietinietis

Grietinietis galėtų būti Grietinės šalies gyventojas, nes su priesaga -ietis, -ė sudaromi asmenų pavadinimai, pvz.: kaunietis, -ė, egiptietis, -ė, kaimietis, -ė, tautietis, -ė. O tas dar iš vaikystės visiems žinomas pyragėlis turėtų būti grietinėtis, kaip varškėtis, lašinėtis (pyragaitis su lašiniais).

Herbera ar gerbera?

Daug kas turbūt pasakytų herbera, galbūt manydami, kad pavadinimas susijęs su lotynišku žodžiu herba „žolė; arbata“, o tuos, kurie taria g, laiko neišmanėliais, neva įtaką jiems padariusi rusų kalba (rusai, kaip žinot, garso h neturi, sako g). Deja, yra gerbera, nes pavadinimas kilęs iš XVIII a. gyvenusio vokiečių gydytojo ir botaniko J. Gerberio pavardės.